

Samo je vu goricaj življenja pravi raj

Osvrt na novu stalnu izložbu u koprivničkom muzeju

ROBERT ČIMIN

Nakon više od dva desetljeća Muzej grada Koprivnice dobio je osuvremenjen dio stalnog postava zahvaljujući financijskim sredstvima Europske unije. Osim što su fizički obnovljene podrum-ske prostorije, pružena je mogućnost prezentiranja tema koje su povijesno identitetski vezane uz Podravinu koja danas i ubuduće želi gajiti neke civilizacijske vrijednosti. Istovremeno, muzealci su pokazali smjer kojim će nadalje čuvati povjerenu im baštinu. Radi se o postavu koji posjetitelja intersenzualno uključuje u priču o tradicijskom vinogradarstvu i pučkoj pobožnosti, temama koje do ovog trenutka nisu bile povezane, a zapravo su stoljećima neraskidive. U realizaciji stalnog postava sudjelovali su muzealci, dizajneri, interpretatori baštine, programeri, videograferi, glazbeni producenti, građevinari, arhitekti, konzervatori, obrtnici, likovni umjetnici, vinogradari hobbisti i svekolika javnost. Mali je ovo korak za Muzej grada Koprivnice, no nedavno osiguravanje sredstava za obnovu preostalog dijela središnjice jamči slično ili još kvalitetnije prezentiranje važnih priča koje još nisu ispričane.

Ključne riječi: muzej, postav, kulturna baština, identitet, Podravina

---

1. Uvod

Prema najužoj definiciji »muzej je obvezan imati stalni postav (stalnu izložbu), osim ako zbog osjetljivosti građe to nije dopušteno. Katalog stalnog postava ili stalne izložbe potrebno je izdati najkasnije dvije godine od njegova postavljanja.«¹ Upravo je stalni postav muzeja okosnica kulturno-turističke ponude svih srednjoeuropskih gradova (uz sakralnu i svjetovnu arhitek-

turu te baštinske lokalitete), nešto s čime se njihovi posjetitelji prvo susreću s namjerom da upoznaju posebnost neke sredine i/ili zajednice. Dosadašnji stalni postav Muzeja grada Koprivnice na adresi Trg dr. Leandera Brozovića 1 u Koprivnici smješten je na prvom katu muzejske središnjice, a predstavlja nekoliko tema: Koprivnica – javno i privatno, sakralna umjetnost, Judaica, spomen-soba dr. Ante Neimarevića, arheologija, etnologija i Koprivnica u Domovinskom ratu. Ovako postavljen, ili bolje rečeno sastavljen, postav nastajao je preko dvadeset godina na nekoliko načina, a prvenstveno se radilo o privremene-

---

¹ Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije (NN 30/2006), članak 26.

Sl. 1. Glavni vizual novog dijela stalnog postava koprivničkog muzeja (izradio: Aleksandar Rapačić).

noj izložbi koja je postala stalna, dok je manji dio rađen ciljano kao stalni postav. Iz potonjeg treba izdvojiti arheologiju i etnologiju koje su u samo jednoj izložbenoj dvorani popunile nedostajući dio koprivničke i podravske baštine krajem kolovoza 2017. godine.² Taj postav predstavljao je baštinski element, no umjetnost je (poglavito suvremena) manje-više izostala. Kako bi Koprivnica konačno imala i jedan stalni galerijski postav, 28. lipnja 2018. godine otvorena je Galerija Mijo Kovačić na središnjem koprivničkom trgu u suradnji Grada Koprivnice, Zaklade Mijo Kovačić, autora i Muzeja grada Koprivnice. Namjera je bila predstaviti najvrjedniju likovnu ostavštinu koju Podravina ima – naivnu umjetnost – djelima jedinog živućeg pripadnika 2. generacije Hlebinske škole.³ Danas je to neizostavno mjesto prezentacije kulturnih sadržaja, od predstavljanja stručnih publikacija, predavanja i radionica pa sve do komornih koncerata.

Nekako u isto to vrijeme Grad Koprivnica za koprivnički muzej provodi EU projekt »Energy efficient refurbishment in cultural heritage buildings« (akronim RefurbCulture). U projektu sudjeluju Re-

gionalna energetska agencija Sjever i mađarski partner grad Hévíz i izrađena je projektna dokumentacija za energetsku obnovu Muzeja grada Koprivnice i Ville Pocze u Hévízu.⁴ Već je tada postalo jasno kako će u trenutku radova biti potrebno izraditi novu muzeološku koncepciju stalnog postava na određene teme budući da će se postav u tadašnjem obliku nužno rasprijeti i iseliti. Važno je reći da se prilikom izrade dokumentacije komuniciralo s različitim dionicima kako bi se u konačnici zgradu, kako u cjelini tako i u pojedinim dijelovima, što je moguće kvalitetnije pripremilo za budući muzejski postav. Upravo je problem zgrade sa statikom, pukotinama, kapilarnom vlagom i sveopćim lošim građevinskim stanjem doveo do neophodne potrebe obnove koja je preduvjet za stvaranje bilo kakve vrste novog postava.⁵

2. Sljedeći korak – reVITALize

Sljedeći korak u obnovi zgrade bio je odobravanje projektnog prijedloga »Vinski folklor kao povijesni identitet Podravine i Pomurja« (akronimom reVITALize) financiranog u okviru Interreg V-A programa prekogranične suradnje Mađarska – Hrvatska 2014. – 2020. Projekt je provoden od 1. listopada 2020. do 30. rujna 2022. godine, a bio je usmjeren na revitalizaciju vinskog folklor a i njegovo brendiranje u prekograničnoj regiji. Glavni korisnik projekta je Grad Koprivnica, a projektni partneri Muzej grada Koprivnice i Mađarsko kulturno neprofitno društvo regije Mura. Vrijednost projekta iznosila je gotovo jedan milijun

⁴ Projekt se provodio od 1. lipnja 2017. do 30. rujna 2018. godine. Vrijednost mu je 1,35 milijuna kuna pri čemu Europska unija sufinancira projekt u vrijednosti 1,15 milijuna kuna.

⁵ Ovaj rad posvećuje se nedavno preminulom akademiku Dragutinu Feletaru (Veliki Otok, 10. 7. 1941. – Koprivnica, 21. 6. 2023.), dugogodišnjem prijatelju i pratitelju Muzeja grada Koprivnice te njegovu posljednjem predsjedniku Upravnoga vijeća na čijim je sjednicama redovito ukazivao na problem nedovoljnog ulaganja u obnovu kulturno-povijesnih objekata u Koprivnici te zaoštavanje za novim muzejskim sadržajima kakvi se posljednjih godina pojavljuju u okruženju (Čakovec, Varaždin, Virovitica itd.).

² Autori su tih dijelova postava arheolog dr. sc. Robert Čimin i etnologinja Marija Mesarić.

³ Koprivnički muzej izvan svog sjedišta ima dvije galerije sa stalnim postavima; u Galeriji naivne umjetnosti u Hlebinama predstavljena je ostavština Ivana Generalića od 1986. godine, a u Galeriji skulptura Ivan Sabolić u Peterancu od 1983. godine gipsani odjevi istoimenog autora.

aura, od čega na koprivnički dio otpada 55% uz dodatna ulaganja u neprihvatljive troškove.⁶

Između brojnih muzejskih aktivnosti poput prigodnih izložbi, prezentacija, radionica i promocija, kao krajnji cilj postavljeno je stavljanje podrumskih prostorija muzeja u uporabnu izlagačku funkciju. Za tu je priliku osmišljen novi stalni postav »Samo je vu goricaž življenja pravi raj«, nastajao više od godine dana, a u kojem je sudjelovalo četrdesetak osoba. Naime, već samom temom cjelokupnog projekta bilo je razvidno kako će se postav fokusirati na tradicijsko vinogradarstvo i sakralnost, no trebalo je među navedenim temama iznaći zajedničke poruke. Upravo stoga, na samom je početku angažirana tvrtka Muze d.o.o. za savjetovanje i upravljanje u kulturi i turizmu Zagreb koja je u suglasju sa stručnim djelatnicima Muzeja grada Koprivnice izradila interpretacijski plan koji je stvorio okvir budućeg postava. Prostor je podijeljen na uvodni dio s pričom o povijesti vinogradarstva i prikazom podravskog krajolika, klijet kao središte vinogradarskog svemira, godišnji ciklus u vinogradu te pučku pobožnost. Uslijedio je dizajnerski posao za što je angažiran Andrija Večenaj koji je sukladno prostoru te odabranim muzejskim predmetima kroz četiri osnovne teme definirao vizualni postav s namještajem (izložbena oprema) koji je potom izradila tvrtka Labor d.o.o. Koprivnica. Usporedno s njime, u suradnji s domaćim vizualnim (Aleksandar Rapaić) i glazbenim producentom (Dalibor Grubačević) osmišljeno je nekoliko rješenja kojima je postav ožvijen kroz 3D *mapping*, interaktivnu igricu i zvukove koji će upotpunjavati posjetiteljev doživljaj, a za što je također pribavljena odgovarajuća tehnička oprema. U smislu interpretacije prirodne i kulturne baštine posebno

6 Autor osnovne teme (ili tema) tog novog turistički atraktivnog muzejskog postava jest tada viši kustos i ravnatelj Robert Čimin, danas muzejski savjetnik i doktor znanosti u polju arheologije. O svim aktivnostima u projektu vidjeti više na: revitalize-winefolklore.eu (pristup ostvaren 1. 4. 2023.).

je atraktivna »Bilogora u jesen«, mural koprivničkog slikara Ivana Andrašića, kojim se posjetitelj fino uvodi u daljnju priču iza drvenih vrata podravske klijeti. Svečano otvorenje novog dijela postava održano je 16. rujna 2022. godine,⁷ a u popratnom katalogu⁸ donosi se muzejsko viđenje tradicijskog vinogradarstva i pučke pobožnosti u Podravini, teme koje do ovog trenutka nisu nikada bile povezive u jednu zajedničku temu.

3. O novom dijelu stalnog postava

Da bi u podrumskim prostorijama površine 128 m² uopće bilo moguće realizirati stalni izložbeni prostor, prethodno je bilo potrebno provesti sanaciju vlage na objektu izgrađenom sredinom 17. stoljeća i dovesti ga u stanje prihvata muzejske građe. Neophodni radovi obuhvaćali su izvedbu drenaže vanjskih zidova, njihovo učvršćenje i podbetoniranje, prekid kapilarne vlage injektiranjem podrumskih zidova te provođenje svih novih instalacija. U unutrašnjosti objekta uklonjena je sva postojeća žbuka (prije više godina zatvorena akvatril premazom) i betonska podna obloga, izvršeno je produbljivanje prostora te potom izvedena nova obloga, položeni su podni opečni taveli, provedeni soboslikarski radovi i ugrađeni novi dr-

7 Program otvorenja vodila je Tanja Benkek, a među govornicima su bili: Marian Zelei, programski menadžer Zajedničkog tajništva Interreg V-A programa prekogranične suradnje Mađarska-Hrvatska 2014.-2020.; Anuška Deranja Crnokić, izaslanica ministrice Ministarstva kulture i medija dr. sc. Nine Obuljen-Koržinek; dr. sc. Robert Čimin i Maša Zamljačanec, ravnatelj i muzejska pedagoginja Muzeja grada Koprivnice; Ksenija Ostriž, zamjenica gradonačelnika Grada Koprivnice i Ratimir Ljubić, zamjenik župana Koprivničko-križevačke županije. Nakon otvorenja prisutne goste zabavio je tamburaški sastav »Krizni stožer«.

8 U 400 primjeraka tiskan je bogato ilustrirani dvojezični (hrv-eng) katalog na 80 stranica u malom formatu, oblikovan i tiskan u tiskari Bogadigrafika d.o.o. Koprivnica (ISBN 978-953-8138-79-9). Pored njega, izrađeni su i uporabni suvenirni tvrtke P&GOT d.o.o. iz Koprivnice: poklon kutija, majica, poster/kalendar, gorične škare, čaša gemištarka, boca s čepom, keramički vrč i belot karte s blokom.

veni prozori.⁹ Pored planiranoga, izvedena je i ventilacija prostora pomoću rekuperatora kako bi se osigurala kontrolirana cirkulacija zraka. U samo nekoliko mjeseci po dovršetku radova relativna vlažnost prostora je s prethodno izmjerenih 85 % snižena na ugodnih 65 % čime su stvoreni minimalni mikroklimatski uvjeti za izlaganje muzejske građe.

Nastavno na interpretacijski plan koprivnički su muzealci blago modificirali samo idejno rješenje na način da su, dijelom u suradnji s dizajnerom postava Andrijom Večenajem, odlučili o tehnici i materijalu izvedbe određenih poruka. Za početak, izrađena je skica i 3D model prostornog rasporeda i izgled izložbene opreme, kao i odabir materijala od kojih će se planirano izraditi. Osnovni je materijal za fronte muzejske opreme tamno bajcana daska koja replicira »goričnu« gradnju, odnosno vodoravno postavljene »planjke« na stranicama klijeti. Ostale površine namještaja u postavu čini svijetli iveral s motivom jele gdje se posebno ističe struktura drveta (godovi i žuljevi). Time se posjetitelju htjelo dati do znanja da je tradicijska gradnja u Podravini mahom vezana uz drvo kao osnovni materijal. Manji dio predmetne građe postavljen je slobodno stojeće što je omogućila njena mala osjetljivost i želja da se stvori određena interakcija predmeta i korisnika. Veći dio građe ipak je postavljen pod staklenu zaštitu, a svi elementi osvijetljeni su skrivenom LED rasvjetom. Predmetne legende rađene su od PVC panela koji je potom presvučen folijom s otisnutim fotografijama i pripadajućim tekstovima.¹⁰ Svi tonovi postava korišteni su iz projekta reVITALize, odno-

sno vizualnog identiteta koji je koristio pastelne i zemljane boje kakve prevladavaju u vinogradima: bordo, zelena, roza i palisander.¹¹ Prostor podrumskih prostorija definirao je tako ove četiri teme: povijest vinogradarstva u prilaznom hodniku, klijet u središnjoj (veznoj) prostoriji, tradicijsko vinogradarstvo u sjevernom krilu i pučku pobožnost u južnom krilu.

3.1. Hodnik

U hodniku je po silasku stepenicama ponad posjetitelja postavljen 3D *mapping* s naslovom izložbe i glavnim vizualnim identitetom gdje na crnoj podlozi izrađena zlatna vinova loza, a u režiji Aleksandra Rapaića (Manic d.o.o. Koprivnica). Posjetitelj već time naslućuje kako je postav spoj suvremene tehnologije, atraktivnosti koju ona pruža s jedne strane te prirodne baštine i tradicijskih vrijednosti s druge strane. Po silasku u izložbeni prostor s desne strane postavljen je veći kružni panel koji sadrži impresum izložbe, odnosno osnovne podatke o svim dionicima u nastanku postava. Odmah potom, s lijeve strane duž čitavog zida, koprivnički slikar Ivan Andrašić izradio je mural kojim je interpretiran podravsko-bilogorski krajolik. Helena Kušenić interpretira ga kao sanjive prizore jesenskog vinograda: »Eterični krajolik podravske nizine protkan je akcentima figuracije koja se rasplinje u nekoliko prizora. Prateći putanju od rane jeseni pri ulazu do kasne jeseni na dnu hodnika, figuracija se najjasnije ocrtava u arhitekturi podravske klijeti i osnovnim predmetima za skladištenje i preradu grožđa (bačvama i kacama). Središnja vertikalna os naglašena prikazom debela fluentnih mekih poteza pridonosi simetričnosti prizora. Mrtva priroda, stol 'podravskeg obilja' (kruha, špeka i sira), pruža naznaku ljudske prisutnosti. Forme trsja s andrašićevski prepoznatljivim kružnim oblicima komuniciraju s nasuprotnim vitri-

9 Građevinske radove izvela je tvrtka coArt d.o.o. iz Koprivnice, koordinirana direktorom Mirkom Patrčevićem, a uz koju su bili angažirani i drugi podizvoditelji. Potrebno je naglasiti da je voditelj radova u svakom pogledu bio spreman prilagođavati se brojnim nenadanim situacijama te pravovremeno reagirati prema svim pravilima arhitektonske i građevinske struke, na čemu mu se autor rada srdačno zahvaljuje.

10 Grafičku pripremu izveo je dr. sc. Robert Čimin, a realizirala tiskara Reklam iz Koprivnice u vlasništvu Denisa Drakslera.

11 Osnovni vizualni identitet izveo je SMIK & SKRIN d.o.o. Koprivnica u vlasništvu Dejana Haluseka.

nama i predmetima podrumskog postava. Kružne forme u trsju rastaču se u mrlje živih zemljanih tonova. Naracija i figuracija iz podnožja u predjelu neba prelazi u razlivene apstrahirane forme, transparentno providne nanose boja s vidljivim potezima kista. Vještím perspektivnim oblikovanjima prostora cjelokupnost murala lako je čitljiva unatoč smanjenoj mogućnosti prostornog odmaka.¹² S posjetiteljeve desne strane postavljena je veća muzejska vitrina s prikazom povijesti posluživanja i konzumiranja vina kroz arheološke predmete. Ovdje je važno naglasiti kako je vinova loza jedna od najstarijih poljoprivrednih kultura u povijesti čovječanstva. Postupnim širenjem Sredozemljem sredinom drugog tisućljeća prije Krista dospijeva na prostor Dalmacije, ali tek se osnivanjem grčkih kolonija na Jadranu započinje s njenim sustavnim uzgojem. Proizvodnja vina na prostoru Panonije i Dalmacije svoj prvi vrhunac doseže u vrijeme Rimskog Carstva, no njegovim raspadom jednako tako brzo i zamire. Početak oporavka uzgoja vinove loze započinje tijekom razvijenoga srednjeg vijeka, ponajviše zaslugom svećenstva i plemstva. Osmanskim osvajanjima djelomično se u pojedinim regijama kontinenta prekida kontinuitet proizvodnje koji se postupno tijekom ranog novog vijeka ponovno uspostavlja. Sve navedene promjene manifestiraju se ujedno i u arheološkom materijalu – njegovoj brojnosti i raznolikosti. Samim time, vinogradarstvo je predstavljeno kroz tri povijesna razdoblja (antika, srednji vijek, novi vijek) s ukupno 20 muzejskih predmeta prema izboru kustosa Ivana Valenta. Posebno atraktivno izvedena je njihova prezentacija kroz udubljene kružne otvore ili niše (evociranje bobica u nizu 3/2/1) koji su postavljeni u oblik kojim se imitira grozd. Predmeti »lebdе« u prostoru, odnosno pridržava ih stražnji metalni nosač koji je pak sakriven

Sl. 2. Ulazni hodnik s prikazom povijesti vinogradarstva i Andrašićevim muralom »Bilogora u jesen« (2022.). U prvom planu akademik Dragutin Feletar – predsjednik Upravnog vijeća Muzeja grada Koprivnice, a u stražnjem Mirna Draženović – Muze d.o.o. za savjetovanje i upravljanje u kulturi i turizmu (snimio: Marko Horvat).

samim predmetom. U prvoj (većoj) niši nalazimo dvije ranosrednjovjekovne amfore (kraj 7. / 11. st.) porijeklom iz Apulije i Tunisa, a dio su ostavštine akademskog kipara Ivana Sabolića. U prvom grozdu nalaze se vrčevi, boce i čaše (2. – 3. st.) pronađeni u arheološkim iskopavanjima na rimskodobnim nekropolama u Kunovec Bregu, Goli i Novački. Drugi grozd (naopako postavljen) popunjen je kasnosrednjovjekovnim bocama, čašama i šalicom (15. – 16. st.) prikupljenima na lokalitetima u Mekišu, Kloštru Podravskom, Rasinji, Torčecu i Koprivnici. Posljednji grozd čini nekoliko novovjekovnih predmeta (17. – 1. pol. 18. st.) sakupljenih prilikom arheoloških istraživanja koprivničkog franjevačkog samostana među kojima se nalaze keramički vrčevi i staklene čaše.¹³ Time se završava kratak prikaz o povijesti vinogradarstva i dolazi do početka tradicijskih priča o predmetnim temama.

12 KUŠEŠEVIĆ, Helena: Sanjivi prizori jesenskog vinograda u muralu Ivana Andrašića // Dostupno na: <http://www.muzej-koprivnica.hr/sanjivi-prizori-jesenskog-vinograda-u-muralu-ivana-andrasica/> (pristup ostvaren: 1. 4. 2023.).

13 VALENT, Ivan: *Vinogradarstvo kroz povijest (History of viticulture)* // Samo je vu gorica j življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 4-6 (56-58), kat. br. 1-20.

3.2. Klijet je središte vinogradarskog svemira

Kao tradicijska specifičnost sjeverozapadne Hrvatske u odnosu na njene druge dijelove u vinogradu se pojavljuje klijet kao središte vinogradarskog svemira, mjesto u kojem se u početku držao alat i oprema potrebna za uzgoj vinove loze, kasnije i kao mjesto druženja. U ulazu u ovaj prostor rekonstruiran je ulazni dio drvene klijeti sa crijepnim pokrovom (biber, drvena imitacija). Vrata se otvaraju velikim ključem, a klijeti su bile jednodimenzionalne ili dvodimenzionalne s tek pokojim malim prozorčićem. U njih se ulazilo preko *poceka* na kojem su se često cijepala drva pa je došlo do određene istrošenosti.¹⁴ Za rekonstrukciju unutrašnjosti klijeti i podruma zadužena je viša kustosica Marija Mesarić, koja među ostalim u katalogu postava pojašnjava njihov smještaj: »Podravske vinogradarske zgrade (klijeti / kleti / klečice) nastale su kao mjesto gdje je goričar držao priručni alat i pribor te znao predahnuti od mukotrpnog posla, a ponekad uživati u odmoru i dokolici. Klijeti su se svojim položajem i oblikom stapale s krajolikom, bile su smještene uz put, na vrhu brežuljaka po čijim obroncima su se spuštali vinogradi / gorice prateći njihov oblik ili u dolini, ispod vinograda koji su svojim oblikom pratili obronke brežuljaka. Često su bile nanižane jedna do druge uz putove koji su vodili hrptom brežuljaka, a uz njih je bila ograda/plot izgrađena od pletenog vrbinog ili ljeskovog šiblja, dok su se niz padinu do podnožja spuštali vinogradi.«¹⁵ Ulazom u klijet pred posjetiteljem se na povišenom elementu pojavljuje njena unutrašnjost s drvenom klupom i stolom na kojem se nalaze boce i čaše, nož i sviječnjak, pored toga zidna vješalica za odjeću, i škaf pod njom, potom drvena stolica iz klijeti Frana Galo-

vića te u kutu razni alat korišten u vinogradu (sjekira, štih, motike kopača i strugača). Nasuprot tome nalaze se dvije bačve za vino na gantarama, lakomica, pipa i čep te slika Branka Lovaka »V kleti« (1969.), dok se tradicijske klijeti u prirodnom prostoru dodatno dočaravaju starim fotografijama.¹⁶ Uz to, prostor prati ambijentalna glazba sa zvukovima koji se u prirodnom okruženju pojavljuju u klijeti i oko nje (pjevtica, žamor, pjesma, kopanje itd.), kako bi posjetitelj doživljaj živosti »na bregu« bio potpuniji.

3.3. Tradicijsko vinogradarstvo

Vinogradarska godina ili godišnji ciklus vinove loze i poslova oko nje predstavljen je u zasebnoj temi »Tradicijsko vinogradarstvo« kakav natpis stoji i nad ulazom u sjevernu izložbenu dvoranu. Posjetitelja se desnom stranom vodi kroz godišnja doba, odnosno od početka rada u vinogradu početkom godine pa sve do berbe grožđa i izrade mošta, a i ovo je nazivlje inspirirano stihovima Frana Galovića: 1. *Zima: trsje mirno spi*; 2. *Pramalet: sonce i zemla diše*; 3. *Ljeto: v trsju popeva, grozdje dozreva* i 4. *Jesen: vince curi, vesel je svet*.

Put po koprivničkom vinogorju započinje već u siječnju, mjesecu hladnih zima davnih godina redovito prekrivenih snijegom. *Zimi, trsje mirno spi*, pa se odvijaju običaji kojima se pokušavala osigurati rodnost vinograda. Prvi¹⁷ gorični svetac Vinko (sv. Vinko, 22. 1.) najavljuje početak radova u vinogradu. Vjerovalo se da je *Vincek bil prvi rezač*, pa su na Vincekovo gazde odlazili u gorice. Prvi rez izvodio se goričkim škarama koje su zvali *kovačke*, a kupovale su se kod majstora Lobarca koji je imao radnju u središtu Koprivnice. Odlazili bi u gorice, na trs stavljali *kobase* i *polevali* ga tj. krstili *z vinom te* prema regulama o obna-

14 Izvedba rekonstrukcije tog ulaza djelo je obrta Pograd iz Durdevca.

15 MESARIĆ, Marija: *Putevima tradicijskog vinogradarstva na koprivničkom vinogorju (Paths of traditional viticulture in Koprivnica's vineyards)* // Samo je vu goricaj življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 7 (58).

16 Isto, kat. br. 21-49.

17 Sve faze vremenski su definirane rimokatoličkim blagdanim a suptilno naznačujući drugačiji način raspodjele godine, no što ga mi danas znamo i ukazujući na cikličnost, a ne linearnost vremena koja karakterizira tradicijski način življenja.

Sl. 3. Klijet je središte vinogradarskog svemira (snimio: Marko Horvat).

šanju na Vincekovo *v trsju i kleti*, obrezali *trsek-dva*, par loza za staviti *v sraobljivec*. U pravilu bi goričari odrezali tri šibe vinove loze te ih držali u *kleti* ili *hiži* na toplom i sunčanom mjestu, poput kuhinjskog prozora ili hodnika. Pratili bi na njima broj lisnih pupova i grozdica da bi vidjeli kako će rezati lozu te hoće li godina biti rodna, iako su znali da takva prognoza nije uvijek pouzdana. Većina goričara zajedno s *pajdašima* ceremonijalno je tako štovala zapovjedanog sveca, a ta se tradicija očuvala i do dan-danas.¹⁸

Priroda se budi, *pramalet: sonce i zemla diše* i najavljuje početak proljetnih poslova. Obavljali su ih goričari u proljeće i pješice odlazili u gorice. Nosili su torbe *kožnjare* preko ramena u kojima je bio ključ klijeti i ponešto za pojesti, komad špeka, koji put jeger, luk, kuružnjak ili trepana pogača i prga. Umorni od poslova odmarali su se ispred klijeti, pod *kostanjom* (kesten) dijeleći svoj skromni obrok s *međašom*. Vino se doma z *goric v barilcima* nosilo. U veljači i ožujku vrijeme je rezidbe pa su se gorice od *negda rezale na reznike i locne*. Do *Jožefova* (sv. Josip, 19. 3.) gorice je trebalo orezati.

»Kako režeš, tako ćeš i brati!«, govorili su Podravci. *Pramalet se prišulal* pa je na Jurjevo/Đurdevo (sv. Juraj, 23. 4.) trebalo zasadi novi vinograd, a u starom *podaštrati* kolje te ga okopati i ognojiti. Stari se vinograd osim podsadijanjem, pomlađivao *grobanjem* i *povaljivanjem* loze s postojećeg starog trsa. Za sadnju loze u novom vinogradu valjalo je zemlju *rigolati* – iskopati do dubine oko 70 cm, dovesti gnoj i staviti ga u iskopanu pojedinačnu jamu, na gnoj staviti zemlju kako ne bi došao u doticaj sa žiljem (korijenom), zataknuti *cepe* (sadnice) u jamu, zatrpati i dobro zaliti vodom. Nove sorte s novim nasadima podizale su se u redovima i brajdama uz žicu, prvo na drvenim, a od sredine 20. stoljeća i betonskim stupovima koji su potporanj lozi, a tada se već započinje i s prskanjem vinove loze u zaštiti od bolesti.¹⁹

Leto: v trsju popeva, grozdje dozrijeva. Ljeto je, Galovičev *crn-bel* najavljuje zriobu grožđa, a plijevljenje, vezanje i okopavanje ponavlja se po potrebi. Nož *kosir/vinjak* Podravci su upotrebljavali za skidanje kore s kolaca jer njime nisu mogli učinkovito rezati lozu. Nakon Petrova (sv. Petar i Pavao,

18 Isto, 7-9 (60-61), kat. br. 50-52.

19 Isto, 9 (61-62), kat. br. 53-56.

29. lipnja) kosirom bi štucali lozu i potom ju po potrebi povezali. Vinovu lozu valjalo je zaštititi od loznih *betega* špricanjem jer »bolje je spriječiti nego liječiti«! Redovita zaštita provodila se od Ivanja (sv. Ivan, 26. lipnja) kada su se gorice špricale modrom galicom i vapnom protiv peronospore, te s *sumporačom/mehom* dobro žveplom (sumporiti) protiv pepelnice. Špricalo se dugovječnim bakrenim špricama, još su u sjećanju šprice od drvenih dužica, a prije upotrebe šprica ili *ak si bil bogec* obavljalo se škropljenje loze metlom iz kante. Uz to, vjerovalo se da zvuk zvona, pucanj iz mužara i nastavljanje kolaca imaju magičnu moć u zaštiti od tuče jer mogu razbiti led nakupljen u oblacima pa se po vinogradarskim putovima znala čuti molitva i zvonjava crkvenih zvona iz goričnih kapelica. Međutim, najveća je briga goričara bila zaštititi urod od ptica. Od sredine 19. stoljeća vinograd su od krađe i ptica štitili čuvari *pudari koji su se ponekad znali zateći u »neobranom grožđu«* pa su ih zamijenile drvene vjetrenjače – *klopoci*. Na Bartolovo (sv. Bartol, 24. kolovoza) ceremonijalno se podižu *klopoci*, ... »na njih se metne špaga, a oko se skupe međaši, jen primi i odmota špagu da bi klopotec prodelal, počel se vrteti i tjerati ptice«. ²⁰

Dolazi nam jesen... *Miholje* (sv. Mihovil, 29. rujna) *na vrati – treba brati, tak su rekli naši stari*. Pripreme za berbu započinjale su vađenjem *mertučja* (vinskog posuđa) i *lagvi z kleti*. Drvene *bednje, škafe, pute, lakomice* i *prešu* trebalo je dobro oprati vrelom vodom. Berba je, iako jako naporan, jedan od najveselijih poslova u vinogradu. Po dolasku jeo se *fruštuk* s nogu: nešto suhoga, koja *kobasa*, špek, pokoja *prga* i *pogača*, koji put šunka i sir s vrhnjem, *salzštange* ili *pogačice* sa sirom i čvarcima. Pilo se vino, ako ga je još od lani bilo, jer su količine vina bile male pa se uglavnom popilo već do Uskrsa, a znao se i piti mošt od ranih sorti koje su se brale u kolovozu (npr. portugizec). Žene i djeca brali su grožđe nožićem ili trgali ru-

kama *v škafe, struganje* ili košare. Ubrano grožđe sipalo se u *putu* koju su na leđima nosili muškarci. U *puti* se grožđe družgalo *broždalkom*, drvenim štapom s tri zuba/rašlje, rjeđe se muljalo i sipalo u *bedenj*. *Masulj* se iz *bednja* vadio *v škafe* i nosio u prešu, gdje ga *prešpan pritišće* pa *prešavina* (mošt) *curi v škaf* i zajedno se *s liti*, moštom otočnim iz *bednja*, pretače kroz *lakomicu* u bačve gdje brzo započinje vrenje. *Jesen, vince curi, vesel je svet*. Završetak gospodarske godine u studenome nagovještava dolazak zapovjedanog sveca Martina, dragog svim goričarima jer se redovito odlazi u klijet. Na samo Martinje, 11. studenog *međaši* i *pajdaši* okupljali su se u *kleti* »...kuhali su meso i zelje, kobase, svako je ponesel kaj je imel od doma, špek, kruh, luk, kolačov, samo su bogateši imali gusku«. Tom ceremonijalu prisustvovali su *matinjski biskup, ministranti*, šekutor, kum i kuma s haljama, češnjakom, solju, zvoncem i drugim rekvizitima. Pilo se staro vino jer se uz pjesmu »Došel je došel sveti Martin, on ga bu krstil, ja ga bum pil«, mošt šefom vadio iz bačve, krstio i zatim ga je Martin pretvorio u vino.²¹

Svi ranije navedeni poslovi, pa i više od toga, obuhvaćeni su dokumentarni filmom »Po koprivničkom vinogorju« koji je nastao kao produkt suradnje više kustosice Marije Mesarić (ujedno i autorica cijelog postava o tradicijskom vinogradarstvu) te snimatelja i montažera Dinka Šimca (*Beyond Pines*, Koprivnica). Film je na terenu sniman punih godinu dana, od travnja 2021. do travnja 2022. godine te prati vinogradarsku godinu koja započinje na Vincekovo i završava na Martinje uz sveopće veselje zbog finalnog proizvoda vina, kao i životnu svakodnevicu vinogradara hobista. Dokumentarac u trajanju od 0:22 sati prati se putem većeg videozaslona i slušalica. Potrebno je naglasiti kako on nije samo dio nematerijalne baštine i muzejske dokumentacije u užem smislu,

20 Isto, 9-10 (61-62), kat. br. 57-61. Rekonstrukcija klopoca obrta Pograd iz Đurđevca.

21 Isto, 10-12 (61-62), kat. br. 62-65. Restauraciju drvene preše izveo je obrt Pograd iz Đurđevca, a kod koje su izloženi škaf i ve lika bačva.

Sl. 4. Početkom kalendarske godine malo je posla u vinogradu, no goričari ga tada rado ophode s torbom *kožnjaram* u kojoj je uvijek bilo »nekaj za prigristi«, dok iz gorica kući odnose vino u bariččkima (snimio: Marko Horvat).

Sl. 5. Više sličnih kosira u stalnom postavu aludira na nekadašnju brojnost goričnih radnika (snimio: Marko Horvat).

već je sasvim otvoren prema suvremenosti, etnografiji svakodnevice, predstavljanju i propitivanju općenito globalnih i lokalnih kulturnih fenomena. Dokumentirana je bogata i raznolika prirodna baština, znanja i umijeća vinogradara, njihova tradicija, običaji i arhitektura, zavičajna književnost (F. Galović) koja je još uvijek dio životne svakodnevnice te događanja i aktivnosti vinogradarske godine. Glavni su protagonisti filma domaći vinogradari hobisti koji zajedno s vinogradarskim poduzetnicima i stručnjacima enolozima, agronomima, etnolozima i konzervatorima čine dio kulturološkog narativa te izvor znanja o vinogradarstvu, tradiciji, vinskoj kulturi i teškom poslu *v goricama*, životnoj radosti, obiteljskom životu, ali i problemima i poteškoćama koje se javljaju tijekom vinogradarske godine.²²

I na kraju tog dijela postava, na velikom zidu postavljena je 3D mapirana projekcija koju je izradio videografer Aleksandar Rapačić iz Koprivnice, za koju su korištene umjetnine tzv. Hlebinske škole

Sl. 6. Restaurirana drvena preša iz 1934. godine s bačvom i škaфом (snimio: Marko Horvat).

iz koprivničkog fundusa koje su na neki način tematski povezane uz vinogradarsku godinu.²³ Pritom se kroz krajolik kreće od položaja do položaja, odnosno od slike do slike, na kojima se prvo predstavlja prvi plan pa se polazi prema stražnjima sve do uramljivanja slike na staklu. U projekciju su uključeni radovi više naivnih autora, od Franje Mraza, Ivana Generalića, Franje Filipovića, Milana Generalića, Petra Petrovića, Josipa Gregurića, Stjepana Đukina do Željka Kolareka i Branka Matine. Za potrebe ovog zapisa razrađen je i zvučni scenarij s kompozicijom koje potpisuje Da-

22 U četvrtak, 8. rujna 2022. godine u 18 sati u koprivničkom Kinu Velebit dokumentarni film premijerno je predstavljen publici i sudionicima snimanja. <http://www.muzej-koprivnica.hr/promocija-dokumentarca-po-koprivnickom-vinogorju-u-kinu-velebit/#more-17906> (pristup ostvaren: 1. 4. 2023.).

23 Odabir umjetnina učinila je viša kustosica Helena Kušenić.

libor Grubačević. Projekcija u isto vrijeme dominira prostorom izložbene dvorane, ali ju se jednako tako može promatrati i sporedno.

3.4. Pučka pobožnost

Posjetitelj ponovno preko klijeti prelazi u južnu izložbenu dvoranu posvećenu pučkoj pobožnosti jer, kao što se vidjelo ranije, mnogi su poslovi u vinogradu bili vezani uz rimokatolički kalendar. Jedna od boljih poznavateljica etnoloških tema u Podravini, pa tako i ove, viša je kustosica Vesna Peršić Kovač koja o ovoj temi u katalogu piše sljedeće: »Svakodnevni život stanovnika ruralnih naselja Podravine još donedavno bio je duboko prožet iskazivanjem poštovanja prema simbolima vjere u privatnosti vlastitog doma ili u javnom prostoru. Takve postupke i ponašanja vezana uz osobni doživljaj vjere ili lokalnu tradiciju nazivamo pučkom pobožnosti, a u njezine fenomene ubrajamo različite nabožne slike, zavjete, štovanje lokalnih svetaca zaštitnika i prošteništa, te elemente narodne likovne, glazbene i književne umjetnosti. Neovisno o tome što im se u prošlosti pretpostavljala jedna službena vjeroispovijest te ih se smatralo samo nuspojavom obilježenom jakim subjektivnim doživljajem religioznosti koji je uz to nabijen emocijama, oni predstavljaju značajno područje duhovne kulture sela.«²⁴ Prostor je podijeljen na sljedeće podteme: sveti kutić, devocionalije, molitvenike, litanije, svetačke sličice, voštane zagovore (votive), kućne križeve i raspela te raspela, poklonce i kapelice među vinogradima.

Sveti kutić ili kućni oltar bio je smješten u glavnoj prostoriji kuće, velikoj sobi ili *hiži* i to najčešće iznad stola. Označavao je mjesto gdje je pojedinac mogao u miru provoditi različite bogoštovne postupke. Uz sveti kutić provodili su se najsvečaniji trenutci tijekom godine, ali i života poje-

dinca i seoske obitelji. U pojedinim razdobljima kućni je oltar bio i jedino mjesto za iskazivanje žalosti za umrlima jer bi to isto u javnosti nailazilo na osudu. Osim raspela sadržavao je slike svetaca obiteljskih zaštitnika iza čijeg se štovanja skrivaju elementi praslavenskih vjerovanja isprepletanih s kršćanskim učenjima. Bio je mjesto molitve i odvijanja običaja, među kojima se ističu običaji godišnjeg ciklusa kao što su božićni običaji, a osobito oni koji se izvode tijekom badnje večeri kada se zelenilom i skromnim ukrasima svečano dočekuje Isusovo rođenje i uljepšava prostor. Zidne slike iz svetog kutića u Podravini često su bile izrađene tehnikom slikanja na staklu (glaže), a osim svetaca zaštitnika obitelji po kojima su unutar svake generacije djeca dobivala imena, čest je bio i motiv Svete obitelji kao i Srca Isusova i Marijina. Znakljivo, Majka Božja izdvaja se kao figura kojoj se iskazivala najveća počast.²⁵

Uz sveti kutić postavljene su vitrine, po jedna sa svake strane, u kojima se nalaze osobni predmeti korišteni prilikom kućne molitve. Među najčešćim nabožnim predmetima (devocionalije) svakako su medaljice, najčešće ovalnog oblika, no sreću se i brojni drugi oblici. Dije se na hodočasničke i svetačke, s time da se hodočasnički predmeti smatraju prethodnicom medaljica. Nakon njih, idući najčešći nabožni predmeti su manji križići različitih oblika među kojima ipak prevladava latinski križ s raspetim Kristom kojem se katkad na naličju pridružuje Marija. Nosili su se kao privjesci oko vrata, a kasnije kao privjesci na krunici koja je oblik pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji. Sastoji se od razmišljanja i molitvi koje su usredotočene na Kristov i Marijin život. Razmišljanja se još nazivaju i otajstvima, a dijele se na četiri: radosna, žalosna, slavna i (novije uvedena) otajstva svjetla. Osnivačem pobožnosti moljenja krunice smatra se sv.

²⁴ PERŠIĆ KOVAČ, Vesna: *Pučka pobožnost u Podravini (Folk piety in Podravina)* // Samo je vu goricaž življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 14 (67).

²⁵ PERŠIĆ KOVAČ, Vesna: *Sveti kutić (Holy Corner)* // Samo je vu goricaž življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 14-16 (68-69), kat. br. 66-70.

Dominik, a navedeni predmeti porijeklo vuku najmanje od kraja srednjega vijeka.²⁶

Osim za sudjelovanje u liturgijskim slavljinama i obredima u crkvi, molitvenici su još više od toga korišteni za osobnu molitvu u vlastitom domu. Sadržaj svakog molitvenika je različit i predstavlja odraz mjesta i vremena u kojem je nastao kao i namjera njegovih autora. Jasan dokaz da su molitvenici bili namijenjeni puku nalazimo u činjenici da su tiskani na narodnom jeziku još u doba kada je službeni jezik Crkve bio latinski. Stoga su oni služili i za prosvjetu naroda jer su nerijetko bili jedino tiskano štivo u starim podravskim kućama. Tako su održavali barem elementarnu pismenost seljačkog stanovništva. Među molitvenicima posebno je važno istaknuti »Hranu nebezku« Jurja Muliha, molitvenik tiskan u Zagrebu 1779. godine, učestalo korišten u litanijama.²⁷ Naime, radi se o vrsti molitve koja se može susresti u kršćanskoj liturgiji, ispovjednog je karaktera ili se moli da bi se dobila milost u teškim vremenima, pjevanjem ili recitiranjem. Naziv potječe od grčke riječi λητανεία i znači molitvu, poziv u pomoć. Prve litanije datiraju iz 5. stoljeća, kada su se molitve kao prijelazna pjesma pjevale između svećenika i naroda tijekom procesija. Tada se razvijaju i specijalne forme, koje su obično sadržavale *Kyrie Eleison* (Gospodine, smiluj se) i *Agnus Dei* (Jaganjac Božji), koje su se koristile na misama, a s vremenom dobivaju standardni oblik. Litanije su prepoznatljive po tom kada svećenik moli invokacije, tada okupljene osobe svaka za sebe odgovara, obično odgovara s »moli za nas« ili »smiluj nam se«, a završavaju zajedničkom molitvom o Božjem milosrđu. Unutar Crkve postoji više vrsta litanija, među kojima se neke koriste tijekom litur-

Sl. 7. Na otvorenju postava 16. rujna 2022. godine ravnatelj koprivničkog muzeja dr. sc. Robert Čimin održao je stručno vodstvo uzvanicima; u prvom redu zamjenica gradonačelnika Grada Koprivnice Ksenija Ostriž i izaslanica ministrice Ministarstva kulture i medija Anuška Deranja Crnokić, u pozadini zamjenik župana Koprivničko-križevačke županije Ratimir Ljubić (snimio: Marko Horvat).

gije, a u Podravini su najkorištenije bile litanije Blažene Djevice Marije (lat. *Litaniae lauretanae*). Nastavno na ovo, za priliku novog postava rekonstruirana je kamena skulptura Bogorodice u molitvi / Bogorodica Moliteljica (lat. *Madona Orans*) datirana u 15. – 16. stoljeće pronađena u središtu Koprivnice,²⁸ a uz što je producirana glazbena podloga (Dalibor Grubačević)²⁹ za koju su priliku glasove ustupili: Velimir Piškorec, Nikola Cik, Marica Cik Adaković, Robert Čimin, Mihael Kramarić, Domagoj Peroković, Vesna Petrović Peroković i Ljiljana Plazek-Bogojević; uz video uradak koprivničke NEXUS produkcije. Radi se o uistinu moćnom glazbenom zapisu na arhaičnom podravskom izričaju koji svakog posjetitelja ponaosob uvodi u jedinstven svijet molitve i duhovnosti.

Nijedna vrsta nabožnih predmeta nije bila toliko popularna i dostupna običnom puku kao što su to svetačke sličice (kipici). Pobožni su ih ljudi nabavljali i darivali u najrazličitijim prigodama kao što su imen-

26 VALENT, Ivan; CIK, Nikola; PERŠIĆ KOVAČ, Vesna: *Devocionalije (Devotional artifacts)* // Samo je vu goricaž življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 16 (69-70), kat. br. 72-94.

27 CIK, Nikola: *Molitvenici (Prayer books)* // Samo je vu goricaž življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 18-19 (71-73), kat. br. 110-116.

28 Radove je izvela tvrtka Multi-art d.o.o. iz Gornjeg Kuršanca.

29 U trajanju od 7:39 min, a molitvu prati ambijentalnost zvuka crkvenih zvana.

Sl. 8. Završetak posjeta stalne izložbe »Samo je vu gorica j življenja pravi raj« – interaktivnim kvizom »Bobica« posjetitelji se ispituje o stečenom znanju (snimio: Marko Horvat).

dani, rođendani, sakramenti, obljetnice, proštenja i mlade mise, a bili su nezaobilazni suvenir s hodočašća. Stoga mnogi od njih na poleđini imaju molitve, podatke o prigodi u kojoj su otisnuti ili rukom ispisane posvete. Svetačke sličice umetale su se u molitvenike (i druge knjige ako ih je bilo u kući) kao svojevrsni straničnici, a na poleđini mnogih sličica otisnute su molitve pa služe kao dopuna molitveniku. Redovito su ih ljudi donosili svojim kućama kao uspomenu i suvenir s hodočašća, pogotovo iz Marije Bistrice kao glavnog hrvatskog marijanskog svetišta. Danas ih osim kao odraz pučke pobožnosti promatramo kao povijesne izvore, etnografske i kolekcionarske predmete te produkte tiskarske i grafičke djelatnosti.³⁰

Na podravskim i drugim prošćenjima nabavljali su se, uz kipice, i voštani zagovori ili votive (lat. *votivum* = zavjet). Njihova izrada dio je višestoljetne tradicije i nematerijalnog umijeća koja se u Koprivnici očuvala od 18. stoljeća, a prenosi se usmenim putem s koljena na koljeno. Zagovore su izrađivali koprivnički licitari lijevanjem voska u drvene kalupe te prodavali pod šatorima na dan sveca

zaštitnika. Prinosili su se Majci Božjoj ili pojedinom svecu zaštitniku u Koprivnici i okolici, sa željom i molbom za pomoć ili u znak zahvalnosti za pruženu pomoć. Najčešći razlog prinošenja zagovora različite su bolesti ljudi i životinja. Pod pojmom zagovor podrazumijeva se trodimenzionalni predmet koji simbolizira ljudsko tijelo – čovjeka, ženu, dijete – ili dio tijela – ljudski organ te tijelo životinje za koje se moli ozdravljenje. Takav zagovor naziva se anatomskim ili identifikacijskim votivom. Prinosili su se i zagovori kojima se tražila zaštita za imovinu, materijalna i nematerijalna dobra (kuća, polje, kola, automobil i dr.) Običaj darivanja zagovora dio je srednjoeuropske kulture i tradicije. Raširen je na području sjeverozapadne Hrvatske, a neki etnolozi promatrali su ga kao utjecaj alpske kulture koja se udomaćila na tom području u 17. stoljeću putem štovanja kulta Presvetog Srca Isusovog.³¹

Raspeće (lat. *Corpus Christi*) kao motiv pravi je simbol kršćanstva, najvažnija i najraširenija tema, jednako prisutna u interijeru sakralnih objekata, kao ambijentalna skulptura na križanjima putova (tzv. križevi krajputaši) te prostorima javne i stambene namjene, podjednako u građanskim i seoskim kućama. Stojeće ili zidno raspelo nužno je sagledati u kontekstu iz kojeg proizlazi i njegova vjerska uloga izvan sakralnog prostora. Ovdje je naglasak stavljen na križeve i raspela komornog formata, njihovu ikonografiju, smještaj i liturgijsku ulogu. Raspela nastala između 17. i 19. stoljeća sa stalnim mjestom na zidu sobe, kućnog oltara ili svetog kutića, danas nalazimo dekontekstualizirane kao dijelove obiteljskih ostavština u muzejskim zbirkama.³²

31 MESARIĆ, Marija: *Voštani zagovori – Votivi (Wax zagovori – Votive offerings)* // *Samo je vu gorica j življenja pravi raj* (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 19-20 (73-74), kat. br. 117-127.

32 JALŠIĆ ERNEČIĆ, Draženka: *Križevi i raspela (Crosses and crucifixes)* // *Samo je vu gorica j življenja pravi raj* (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 20-21 (74-76), kat. br. 128-136.

30 CIK, Nikola: *Svetačke sličice (Saints' images)* // *Samo je vu gorica j življenja pravi raj* (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 17 (95-109), kat. br. 70-71.

Iako su se potonjima muzealci relativno često bavili, ovim je projektom otvorena tema koja do danas u Podravini nije obrađivana.³³ Naime, sakralni objekti poput raspela, poklonaca i kapelica sagrađeni na vinogradarskim brežuljcima odraz su istinske pobožnosti vinogradara (goričara) ovoga kraja. Nema ih mnogo jer je njihova gradnja podrazumijevala materijalne troškove pa su zato vrijedan dokaz privrženosti njihovih graditelja katoličkoj vjeri. Stoga ih oni rado održavaju i grade nove po uzoru na svoje pretke. Smatramo ih prvenstveno odrazom pučke pobožnosti jer je većina njih izgrađena bez znanja i poticaja crkvenih službenika, a na vlastitu pobudu pojedinaca ili skupina vinogradara nekoga kraja koji su na taj način iskazivali krajnje pouzdanje u Boga i svece. Stoga je očekivano da su takvi objekti vrlo često podignuti u čast svetaca zaštitnika vinogradara kao što su sv. Martin i sv. Bartol. Ponekad se uz njih na točno određene spomendane svetaca održavaju svete mise što dodatno legitimira njihovu sakralnost. Zanimljivo je znati da ovakav način iskazivanja pobožnosti među podravskim vinogradarima nije slabiji nego ranije jer i danas možemo svjedočiti podizanju novih raspela, poklonaca i kapelica među vinogradima.³⁴ Na najvećem zidu južne izložbene dvorane postavljena je geografska karta s evidentiranim i opće istraženim objektima na podravskom vinogorju s označenim položajima i QR kodovima kojima se posjetitelj samostalno putem svog mobilnog telefona upušta u njihovo istraživanje i u digitalnom mu obliku pruža detaljan sadržaj o pojedinom objektu.³⁵ Pored toga, lijevo od priče postavljen je zaslon sa zračnim videozapisom odabranih objekata

33 Ovu temu u postavu predložio je i realizirao Nikola Cik.

34 CIK, Nikola: *Raspela, poklonci i kapelice među vinogradima (Crucifixes, wayside shrines and chapels in vineyards)* // Samo je vu gorica j življenja pravi raj (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022., 22-23(76-78), kat. br. 128-136.

35 Autor ovog rada samostalno je osmislio ovu kartu na Google Maps podlozi, kao i način na koji se korisnici njome koriste (s uputom).

u suradnji Ilije Cikača i NEXUS produkcije iz Koprivnice.

Završno, za kraj posjeta korisnicima je na opremljenom otoku usred izložbene dvorane dostupna i edukacija koja ih na osuvremenjen način provodi putem interaktivne aplikacije imena »Bobica«.³⁶ Kroz četiri teme nudi informacije o povijesti vinogradarstva, vinogradarskim običajima, pučkoj pobožnosti i umjetničkom pristupu tim temama. Zabavan i jednostavan, ovaj kviz namijenjen je svim uzrastima, a svakim točnim odgovorom »igrač« dobiva bodove i tako »puni bačvu vinom«. Koliko je korisnik (igrač) brz u odgovaranju, toliko dobiva dodatne bodove. U aplikaciji se može saznati više o izgledu vinograda, njezgovoj opremi, poznatim podravskim izrekama, bilju koje raste u vinogradu te posudu i alatima koji se koriste u proizvodnji vina, radu u vinogradu, ali i povremenom uživanju u klijetima. Nadalje, kako je svakodnevnica vinogradarskog života prikazana vrlo dobro u naivnoj umjetnosti, tako je i ona dio aplikacije, uz skulpturu i predmete takozvane pučke pobožnosti – važnog dijela života u Podravini.

Zaključno

Ovakav stalni postav pokazuje smjer kojim Muzej grada Koprivnice želi kročiti u budućem prezentiranju podravske kulturne baštine. On je istovremeno suvremen i interaktivan, tradicionalan i muzealan, a od svog otvorenja kulturno-turističkom sektoru nudi razne mogućnosti korištenja za potrebe raznih manifestacija (Sajam cvijeća, Sajam naivne umjetnosti, Srednjovjekovni božićni sajam itd.). U prikazu predmetnog dijela stalnog postava koprivničkog muzeja etnologinje Muzeja Međimurja Čakovec Janje Kovač stoji sljedeće: »Postav je praćen vješto obli-

36 Osmislila ju je muzejska pedagoginja Maša Zamljačanec, a tehnički realizirali Aleksandar Rapačić i Vladimir Cviljušac. <http://www.muzej-koprivnica.hr/bobica-nova-edukativna-aplikacija/#more-17708> (pristup ostvaren: 1. 4. 2023.).

kovanim i osvjetljenim grafičkim mapama koje donose konciznu priču, odnosno kontekst, scene koja je pred posjetiteljem te popratnim fotografijama. One ujedno služe kao smjerokaz za kretanje postavom, a autorski tim je vrlo umješno uspio ostvariti kružno kretanje u zatečenoj arhitekturi.³⁷ Dakle, ima već neko vrijeme kako je suvremena muzejska praksa odustala od prezentiranja baštine »od paleolita do Tita« i ovom je prilikom učinjen upravo takav pomak. Koprivničku javnost i muzejske djelatnike zasigurno raduje recentna vijest o odobravanju novih 1.313.977,46 eura za projekt »Energetska obnova zgrade Muzeja grada Koprivnice« financiran iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021. – 2026. (NPOO.C6.1.R1-I3.01.0005) kojim će se ta višestoljetna zgrada konačno privesti odgovarajućem stanju i uporabi³⁸ te zasigurno biti poticaj za predstavljanje ostalih važnijih tema koje Koprivnica s najbližom okolicom baštini.

Summary

Life's true paradise is found only in the vineyards – Review of the New Permanent Exhibition at the Koprivnica Town Museum

After more than two decades, the Koprivnica Town Museum has received a new, modernised section of its permanent exhibition, thanks to the financial support of the European Union. In addition to the physical renovation of the basement, now there is an opportunity to present topics related to the history and identity of the Podravina

region, which aims to nurture certain cultural values today and in the future. At the same time, the museum staff has shown how they will continue to preserve the heritage entrusted to them. This exhibition intersensually engages visitors in the story of traditional viticulture and folk beliefs, themes that have not been connected until now but have, in reality, been inseparable for centuries. The realisation of the permanent exhibition project involved museum professionals, designers, heritage interpreters, programmers, videographers, music producers, builders, architects, conservators, artisans, visual artists, hobbyist vine growers, and the general public. This exhibition is a small step for the Museum; however, recently secured funds to restore the remaining area of the headquarters promise a similar or even higher quality presentation of important stories yet to be told.

Izvori i literatura

- Grupa autora: *Samo je vu goricaž življenja pravi raj* (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2022.
- KOVAČ, Janja: *Samo je vu goricaž življenja pravi raj, stalni postav Muzeja grada Koprivnice*, 2022. // Podravina: časopis za interdisciplinarna i povijesna istraživanja, Vol. XXI, br. 42, Koprivnica, 2022., 248-249
- Pravilnik o stručnim i tehničkim standardima za određivanje vrste muzeja, za njihov rad, te za smještaj muzejske građe i muzejske dokumentacije (NN 30/2006)
- revitalize-winefolklore.eu
- www.muzej-koprivnica.hr

37 KOVAČ, Janja: *Samo je vu goricaž življenja pravi raj, stalni postav Muzeja grada Koprivnice*, 2022. // Podravina: časopis za interdisciplinarna i povijesna istraživanja, Vol. XXI, br. 42, Koprivnica, 2022., 249.

38 Uz sve navedeno, važno je napomenuti kako je Muzej grada Koprivnice uz pomoć Ministarstva kulture i medija i Grada Koprivnice u 2021. godini završio i rekonstrukciju krovništva čitave zgrade ukupne vrijednosti 547.120,56 kn (Grad Koprivnica 297.120,56 kn, Ministarstvo kulture i medija 250.000,00 kn), a izvoditelj radova bila je tvrtka SDS gradnja d.o.o. iz Reke.